

פתרון בחינת בגרות תנ"ך

5

מספר יח"ל

1362

מספר שאלון

13/6/22

תאריך בחינה

עופרי חן

כותבת הפתרון

שאלון 1362

חלק ראשון: שייכות וזרות

שאלה 1: יהושע ט

א. השוואת התנהגות איש ישראל בפס' ו-ז להתנהגות יהושע ונביאי העדה בפס' יד-כ' מבטאת ביקורת כלפי יהושע והנשיאים.

בפס' ו-ז' מבטאים איש ישראל ספקנות כלפי הגבעונים ומסרבים לכרות איתם ברית מחשש שהם יושבי הארץ הקרובה: "ויאמרו (ניאמר) איש-ישראל, אל-החוי: אולי, בקרבי אֶתָּה יוֹשֵׁב, וְאֵיךְ, אִכְרֹת- (אֶכְרֹת-) לָךְ בְּרִית". לעומתם יהושע ונשיאי העדה כורתים ברית עם הגבעונים בלי לברר את זהותם:

יהושע: "וַיַּעַשׂ לָהֶם יְהוֹשֻׁעַ שְׁלוֹם, וַיְכַרֵּת לָהֶם בְּרִית לְחַיֹּתָם".

נשיאי העדה: "וַיִּשָּׁבְעוּ לָהֶם, נְשִׂאֵי הָעֵדָה".

ב1. הביטוי 'עד היום הזה' הנזכר בפס' יט-כז וביהושע ו' פס' כה מבטא הן כשלון של יהושע והן את היותו מנהיג ראוי:

- יהושע ו' כה: הביטוי 'עד היום הזה' מבטא כשלון של יהושע כמנהיג, שכן בגלל כשלון המרגלים ששלח ליריחו נותרה בישראל משפחה כנענית: "וְאֶת-רָחֵב הַזּוֹנֵה וְאֶת-בֵּית אָבִיהָ וְאֶת-כָּל-אֲשֶׁר-לָהּ, הִחַיָּה יְהוֹשֻׁעַ, וַתֵּשֶׁב בְּקִרְבֵּי יִשְׂרָאֵל, עַד הַיּוֹם הַזֶּה".

- פס' יט-כז הביטוי 'עד היום הזה' מבטא הצלחה של יהושע כמנהיג, אשר קיים את התחייבותו לגבעונים והנציח את מעמדם כמשרתים בבית ה': "וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא, חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם--לְעֵדָה; וְלִמְזַבַּח יְהוָה עַד-הַיּוֹם הַזֶּה".

ב2. הביטוי 'עד היום הזה' גם מעניק הסבר אטיולוגי:

- פס' יט-כ: הביטוי 'עד היום הזה' מסביר את עובדת היותם של הגבעונים משרתים בבית ה'.

- יהושע ו': הביטוי 'עד היום הזה' מעניק הסבר אטיולוגי לקיומה של משפחה כנענית בישראל.

שאלה 2: שופטים ט"ו

א1. מפרק ט"ו משתמע כי הן הפלשתים והן אנשי יהודה לא ראו בשמשון חלק מהם:

- יחס הפלשתים לשמשון : אבי כלתו של שמשון משיא אותה לאדם אחר : "ויאמר אביה אמר אמרתי כי- שנא שנאתה ונתננה למרעד".

- יחס אנשי יהודה לשמשון : הם אוסרים אותו מסגירים אותו לידי הפלשתים : "ויךדו שלשת אלפים איש מיהודה אל-סעיף סלע עיטם ויאמרו לשמשון [...] לאסרך ירדנו לתתך ביד-פלשתים".

2א. תשובה לשאלה זו ניתנת להצגה בשני אופנים :

- לדעתי שמשון ביקש להשתייך לחברה הפלשתית, וראייה לכך נמצא בעצם רצונו לשוב לשאת את האישה הפלשתית : "יהי מימים בימי קציר-חטים ויפקד שמשון את-אשתו בגדי עזים ויאמר אבאה אל-אשתי".
- לדעתי שמשון ביטא העדפה לחברה היהודאית-הישראלית, וראייה לכך נמצא בהסכמתו להסגרתו ביד הפלשתים על מנת להקל את מצוקת יהודה : "ויאמר להם שמשון השבעו לי פן-תפגעו בי אתם [...] ויאסרוהו בשנים עבתיים חדשים ויעלוהו מן-הסלע".

ב. על פי יאירה עמית חרף הצלחותיו מודע שמשון לתלותו בה' : "למרות צליחות הרוח תלוי הגיבור [...] באופן מודע באלוהיו". ראייה לכך נמצא בפניית שמשון לה' למציאת מקור מים : "ויצמא מאוד ויקרא אל ה' ויאמר : אתה נתת ביד עבדך את התשועה הזאת ועתה אמות בצמא [...] ויבקע אלוהים מכתב אשר בלחיי".

שאלה 3: רות ד'

א. במחקר נמצא מחלוקת באשר למועד כתיבת מגילת רות, יש המייחסים אותה לתקופת בית ראשון, המבטא יחס חיובי לנישואים מעורבים ומציג אילן יוחסין לדוד, ויש המייחסים אותה לתקופת בית שני ולתקופת עזרא, המביע יחס שלילי ומסתייג מתופעת הנישואים המעורבים.

- ראייה לכך שהמגילה היא תוצר של תקופת בית ראשון נמצא בברכת הזקנים על נישואי בועז לרות : "ויאמרו הזקנים אשר בשער : יתן ה' את האישה הבאה אל ביתך כרחל וכלאה אשר בנו את בית ישראל".

- ראייה לכך שהמגילה מבטאת את תקופת בית שני נמצא באיזכור זהותה של רות כמואביה : "וגם את רות המואביה קניתי לי ..".

ב1. מפס' יד-יז נמצא ראיות לפיהן רות לא התקבלה באופן מוחלט לעם ישראל :

- את שם הילד קובעות השכנות ולא רות : "ותקראנה לו השכנות שם לאמר ילד-בו לנעמי ותקראנה שמו עובד".

- את הילד מגדלת נעמי ולא רות : "ותקח נעמי את-הילד ותשתהו בחיקה ותהי-לו לאמנת".

ב2. מפס' יד-זו נמצא ראייה כי רות התקבלה באופן מלא לעם ישראל. ראייה לכך נמצא בברכת השכנות לנעמי, המתארת את דמותה החיובית של רות: "כִּלְתָּךְ אֲשֶׁר-אֶהְבֶּתְךָ יִלְדְתוּ אֲשֶׁר-היא טוֹבָה לָךְ מִשְׁבָּעָה בָּנִים".

שאלה 4: אסתר ו

א1. מתוך השוואה בין אסתר ג' פס' ח' לאסתר ו' פס' א-ה' נמצא שלילה של טענת המן ביחס לעם ישראל. באסתר ג' מתאר המן את עם ישראל כעם שאיננו נאמן למלך: "ויאמר המן למלך אחשוורוש: ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בכל מדינות מלכותך [...] את דת המלך אינם עושים". אולם מפס' א'-ה' משתמע כי מי שהציל את המלך מהתנקשות הוא דווקא מרדכי היהודי: "וימצא כתוב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֻדְכִי עַל-בְּגִתָּא וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹושׁ".

א2. על פי דברי הלצר וקליין משתמע כי פרק ו' הוא נקודת מפנה במגילה, אשר צירוף נסיבות שבפרק מעיד על מעורבות אלוהית.

ראייה לכך נמצא במקריות הבולטת בפס' א'-ה': במקרה נדדה שנת המלך ובמקרה הוא מגיע לקרוא על הצלתו ביד מרדכי: "בַּלְיָלָה הַהוּא נִדְדָה שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וַיֵּאמֶר לְהִבְיֵא אֶת-סֵפֶר הַזְכָּרֹנוֹת דְּבָרֵי הַיָּמִים וַיְהִי נִקְרָאִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וַיִּמְצָא כְּתוּב אֲשֶׁר הִגִּיד מְרֻדְכִי עַל-בְּגִתָּא וְתָרַשׁ שְׁנֵי סָרִיסֵי הַמֶּלֶךְ מִשְׁמֵרֵי הַסֵּף אֲשֶׁר בִּקְשׁוּ לְשַׁלַּח יָד בַּמֶּלֶךְ אַחֲשֵׁרֹושׁ".

ב1. מפס' ו'-י' נוכל ללמוד על שאיפתו הנסתרת של המן להיות מלך, ולכך נמצא שתי ראיות:
- המן מבטא רצון ללבוש את בגדי המלך: "ויאמר המן אל-המלך איש אֲשֶׁר הַמֶּלֶךְ חָפֵץ בִּיקְרוֹ. זָבִיאוּ לְבוּשׁ מַלְכוּת אֲשֶׁר לְבֶשׁ-בו הַמֶּלֶךְ".

- המן מבטא רצון לרכב על סוס המלך: "וסוס אֲשֶׁר רָכַב עָלָיו הַמֶּלֶךְ".

- המן מבטא רצון להתכתר בכתר המלך: "ויאֲשֶׁר נָתַן כְּתֵר מַלְכוּת בְּרֵאשׁוֹ".

* יש לציין 2 מתוך 3

ב2. מפרק ז' פס' ח' נמצא למלך ראייה לרצונו של המן במלכות מעצם העובדה שהוא נראה בעיני כמי שמבקש לכבוש את לב המלכה: "ויאמר המלך הגם לְכַבּוֹשׁ אֶת-הַמֶּלֶכָה עִמִּי בְּבֵית הַדְּבָרִי".

חלק שני: מנהיגות במבחן

שאלה 5: שופטים י"א

1א. לפני יציאתו למלחמה ניהל יפתח משא ומתן עם מלך בני עמון, אשר לפי יחזקאל קויפמן עסק בשאלת הזכות על שטחי ארץ מואב.

הדרישה של מלך בני עמון היא שישראל ישיבו לו שטחים שנכבשו על ידם בדרכם לארץ: "ויאמר מלך בני-עמון אל-מלאכי יפתח כי-לקח ישראל את-ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד-היבק ועד-הינדן ועתה השיבה אתהו בשלום".

בתשובתו, דוחה יפתח את הבקשה, ומנמק את דבריו בכמה נימוקים:

- השטח נכבש ממואב ולא מעמון: "ויפתח יהוה אלהי-ישראל את-סיחון ואת-כל-עמו בגד ישראל ויכנס וירש ישראל את כל-ארץ האמרי יושב הארץ ההיא".

- בני ישראל יושבים בשטח זה כבר 300 שנה: "בשבת ישראל בחשבון ובבנותיה ובבערעור ובבנותיה ובכל-הערים אשר על-ידי ארנון שלש מאות שנה".

- שטחים אלו ניתנו לישראל מאלוהיהם: "ועתה יהוה אלהי ישראל הוריש את-האמרי מפני עמו ישראל".

* יש לציין נימוק אחד מאלו שהזכרתי.

2א. בדברי יפתח נמצא נימוק דתי המבטא תפיסת אלוהות מקומית. ולפיו כל אל דואג ואחראי לכיבושי עמו: "הלא את אשר יורישך כמוש אלקיך אותו תירש ואת כל-אשר הוריש יהוה אלהינו מפנינו אותו נירש".

1ב. בפס' ט' נמצא נימוק אפשרי לנד שנדר יפתח בפס' ל'.

מפס' ט' משתמע שהצלחה במלחמה היא תנאי לשלטונו של יפתח על בני גלעד: "ויאמר יפתח אל-זקני גלעד אם-משיבים אתם אותי להלחם בבני עמון ונתן יהוה אותם לפני אנכי אהיה לכם לראש". מכאן, שתנאי זה הוא שעודד את יפתח לנדור נדר כדי להבטיח את הצלחתו במלחמה.

2ב. לדעתי הנדר של יפתח עומד בניגוד לאמור בפס' כט, שכן ממנו משתמע שהנדר איננו הכרחי שכן מראש נאמר שרוח ה' שורה עליו ולמעשה הצלחתו במלחמה היא וודאית והנדר מיותר: "ונתהי על-יפתח רוח יהוה [...] וינדר יפתח נדר ליהוה".

שאלה 6: שמואל א' ח'

1א. לדעת ה' בקשת העם למלך מבטאת מרידה בו, ולכך נמצא שתי ראיות מפס' א'-ט':

- רצון העם במלך נובע מרצון להידמות לעמים אחרים: "שִׁימָה-לָנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכָל-הַגּוֹיִם".
- רצון העם למלך נתפס ככפיות טובה לה': "וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-שָׁמוּאֵל [...] כְּכָל-הַמַּעֲשִׂים אֲשֶׁר-עָשׂוּ מִיוֹם הַעֲלִיתִי אוֹתָם מִמִּצְרָיִם וְעַד-הַיּוֹם הַזֶּה וַיַּעֲזְבוּנִי וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים".

א2. מתשובת ה' משתמע שחרף כל זאת הוא מדגיש בפני שמואל להישמע לעם ולהמליך עליו מלך. הסבר לכך נמצא בדברים י"ז, שם משתמע כי המלכת מלך היא זכות, ויש הסבורים חובה, המוטלת על העם היושב בארץ: "כִּי-תָבֵא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וּירָשָׁתָה וַיִּשְׁבְּתָה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁימָה עָלַי מֶלֶךְ [...] שׁוֹם תִּשָּׂים עָלַיךָ מֶלֶךְ".

- ב. מדברי שמעון בר אפרת משתמע כי המלכת מלך ושפע זכויותיו עשויים להיות נטל ומעמסה על כל יחיד בעם, ראיות לזכויות המלך נמצא בפס' יא-יז:
 - הפקעת קרקעות: "וְאֶת-שְׂדוֹתֵיכֶם וְאֶת-כַּרְמֵיכֶם וְזִיתֵיכֶם הַטּוֹבִים יִקַּח".
 - לקיחת מסים: "וְזָרְעֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם יַעֲשֶׂר".
 - גיוס אנשים לשירות בחצר המלכות: "אֶת-בְּנֵיכֶם יִקַּח וְשָׂם לוֹ בְּמַרְכָּבָתוֹ וּבַפָּרָשָׁיו וְרָצוּ לִפְנֵי מַרְכָּבָתוֹ".
 - גיוס אנשים לצבא המלך: "אֶת-בְּנֵיכֶם יִקַּח [...] וְלָשׂוּם לוֹ שָׂרֵי אֲלָפִים וְשָׂרֵי חֲמִשִּׁים".
- * יש לציין שתי זכויות, וניתן למצוא נוספות מאלו שציינת.

שאלה 7: ישעיהו יא

- א1. בפס' א'י-י נמצא ביטוי לשני מאפיינים של המלך האידיאלי:
 - המלך כשופט צדק: "וְשִׁפְטָ בְּצִדְקַת דְּלִים [...] וְהָיָה צִדְקָה אֲזוֹר מִתְּנִיחוֹ".
 - המלך כגיבור מלחמה: "רוּחַ עֲצָה וְגִבּוֹרָה".
 - המלך כמגן בני המעמדות הנמוכים: "וְהִכָּה-אֶרְצָךְ בְּשִׁבְטֵ פִיו וּבְרוּחַ שְׁפָתָיו יָמִית רָשָׁע".
 - המלך האדם חכם: "וְנִחָה עָלָיו רוּחַ יְהוָה רוּחַ חֵכְמָה וּבִינָה".
- * יש לציין שני מאפיינים בלבד

א2. מתוך השוואה למלכים א' ג' נמצא התאמה בין בקשת שלמה בין דמות המנהיג האידיאלי בישעיהו.

המנהיג האידיאלי מצטייר כשופט צדק: "וְשֹׁפֵט בְּצִדְקַת דָּלִים [...] וְהָיָה צִדְקָא אֲזוֹר מְתַנְיּוּ". ובהתאמה לכך מבקש שלמה יכולת שיפוט מאלוהים שתאפשר לו לעשות משפט צדק: "וְנִתְּתָה לְעַבְדְּךָ לֵב שֹׁמֵעַ לְשֹׁפֵט אֶת-עַמְּךָ לְהַבִּין בֵּין-טוֹב לְרָע כִּי מִי יוּכַל לְשֹׁפֵט אֶת-עַמְּךָ".

11. בין שירו של יעקב רוטבליט 'אם לבין חזון ישעיהו נמצא התאמה בדימוי עשיית השלום: "וגר זאב עם כבש". אולם, גישת המשורר שונה מגישת הנביא בכל האמור בהשגת האידיאל. ע"פ המשורר השגת האידיאל תלויה ברצון ובמאמץ אנושי: "ועבדאללה ישב עם כץ זה אפשר עם קצת מאמץ". ואילו מחזון ישעיהו משתמע כי הדבר קשור בהכרה דתית ובמעורבות אלוהית: "לא יריעו ולא יחסירו בכל הר קודשי [...] ומלאה הארץ דעת השם כמים לים מכסים".

12. שאלת ההסכמה עם אחד הגישות היא שאלה פתוחה וניתן להשיב עליה בשני אופנים: - לדעתי גישת המשורר ראויה יותר שכן השגת הדברים תלויה ברצון ובמאמץ אנושי, ודבר זה הוכח בהיסטוריה של כל מחלוקת בינלאומית.

- לדעתי גישת הנביא נכונה יותר, שכן העדר מחלוקת דתית יש בה כדי לבטל מחלוקות בינלאומיות רבות.

חלק שלישי: מנהיגות פוגשת זהות

שאלה 8: יחזקאל ל"ד

1א. מתוך השוואה בין יחזקאל ל"ד לעזרא ד' נמצא תיאור לחטאי מנהיגים ולמעילה בתפקיד: - עזרא: חטא המנהיגים בנישואים מעורבים: "כִּי-נָשְׂאוּ מִבְּנֵי־הָאֱלֹהִים וְלִבְנֵי־הָאֱלֹהִים וְהִתְעַרְבוּ זָרַע הַקֹּדֶשׁ בְּעַמִּי הָאֲרָצוֹת וַיֵּד הַשָּׁרִים וְהַסֹּגְנִים הִיָּתָה בְּמַעַל הַזֶּה רָאשׁוֹנָה". - יחזקאל: חטא המנהיגים, הנמשלים לרועי צאן, באי דאגה לעם ובניצול העם:

2א. עזרא מגיב על חטאי המנהיגים בשני אופנים:

- תחושת בושה: "וְאָמַרְהָ אֱלֹהֵי בְשָׁתִי וְנִכְלַמְתִּי לְהָרִים אֱלֹהֵי פְנֵי אֶלְיָד".
- אבל: "וּכְשָׁמְעִי אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה קָרַעְתִּי אֶת-בְּגָדִי וּמְעִילִי וְאָמַרְטָה מְשַׁעַר רֹאשִׁי וּזְקַנִּי וְאִשְׁבָּה מְשׁוּמָם".
- צום: מתוך בקשת סליחה וחרטה: "וּבְמִנְחַת הָעֶרֶב קָמַתִּי מִתַּעֲנִיתִי".
- תפילה: "וְאָכַרְעָה עַל-בְּרַכִּי וְאָפְרָשָׁה כַּפִּי אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי וְאָמַרְהָ אֱלֹהֵי...".

*ניתן לציין שתי תגובות מאלו שציינתי.

ב1. בדברי יחזקאל, בפס' יא-טו, נמצא שתי הבטחות לעתיד:

- הצלת העם: "והצלתתי אתהם מכל-המקומות אשר נפצו שם ביום ענו וערפלי".

- שיבה לארץ/קיבוץ גלויות: "והביאותים אל-אדמתם ורעיתים אל-הרי ישראל".

ב2. בתפילת עזרא בפס' ו-יא נמצא התאמות להבטחות יחזקאל:

- הצלת העם: "עתה כמעט-רגע היתה תחנה מאת יהוה אלהינו להשאיר לנו פליטה".

- חזרתו לארץ: "ויט-עלינו חסד לפני מלכי פרס לתת-לנו מחיה לרומם את-בית אלהינו ולהעמיד את-חרבתנו ולתת-לנו גדר ביהודה ובירושלם".

